

Büyük Sorunlar Büyük Fırsatlar Büyük Çözümler

Kasım 2022

Yıldırım Koç

Kapitalizm baskı ve sömürü düzenidir. Tarihte bir dönem ilerici rol oynamış olan kapitalizm, yüzyıllardır baskı ve sömürü düzeni olmanın ötesinde, yarattığı tüketim çılgınlığı ve israfla, doğaya da büyük zararlar vermektedir. Kapitalist düzende insan ilişkilerinin bireycileşmesi ve bencilleşmesi de kapitalizmin önemli olumsuzluklarından biridir.

Baskı ve sömürü düzeni olan, doğayı tahrip eden ve insanları yalnızlaştıran kapitalizmin tarihin çöplüğüne atılabilmesi ve onun yerine, sınıfsız ve sömürsüz, doğayla barışık ve insanlar arasındaki ilişkilerin dostluğa ve dayanışmaya dayandığı bir dünyanın yaratılabilmesinin önkoşulları vardır.

Kitleler yaşayarak öğrenir. Kapitalizm belirli dönemlerde insanların büyük bölümünün yaşam standartlarını yükseltebilir. Ancak belli dönemlerde de başta işçi sınıfı olmak üzere tüm emekçi sınıf ve tabakaların hayat standartlarında önemli kötüleşmeler yaşanır. Böylesine hak kayıpları ve mutlak yoksullaşma dönemlerinde siyasal iktidar da zayıfsa, kitlelerin bu düzenin sonuçlarına karşı kendiliğindenci tepkileri gelişir. Eğer düzenin olumsuz sonuçlarına karşı gelişen bu kendiliğindenci kitle tepkilerine önderlik edebilecek ve nihai olarak sınıfsız ve sömürsüz bir dünyayı amaçlayan bir siyasal hareket varsa, o taktirde kapitalizmin aşılabilmesi mümkündür. Alternatif bir dünyayı savunan siyasal yapının kitlelerin güvenine ve desteğine sahip olabilmesi ise büyük bir hazırlık sürecini gerektirebilir.

Kapitalizmin yarattığı büyük sorunlar varsa, kapitalizmin aşılabilmesi için de büyük fırsatlar var demektir. Bu büyük fırsatlardan yararlanabilmek için ise, alternatif bir siyasal, ekonomik ve toplumsal sistemi savunan siyasal örgütün önünde büyük görevler bulunmaktadır. Güçlü ve kitlelere güven veren bir siyasal örgüt inşa edilmeden, bu büyük görevler yerine getirilemez.

Kapitalist dünyada ekonomik sorunlar var; ancak henüz dünyada kapitalizmin tarihin çöplüğüne atılabilmesinin koşulları olgunlaşmış değil. Türkiye’de ise çok ciddi ekonomik sorunlar yaşanıyor. Türkiye tarihinin belki de en büyük ekonomik krizinin henüz başlarındayız. Siyasal iktidarın da sürekli olarak güç kaybetmesi söz konusu. Bu koşullarda, kitlelerde yaşananlara karşı tepki gösterme eğilimi güçlenecektir. Emekçi sınıf ve tabakalar hızla yoksullaşırken, sermaye ve servet sahiplerinin durumları daha da iyileşmektedir. Sınıf ayrım ve çelişkileri iyice keskinleşmektedir; toplumdaki sınıf kutuplaşması iyice artmaktadır. Bu durum, sermaye ve servet sahiplerinin siyasal ve ekonomik gücünün kontrol altına alınması ve Atatürk’ün başlattığı devletçi, halkçı ve planlı bir ekonomik yapının yeniden kurulması doğrultusunda güçlü bir eğilim yaratacaktır. Türkiye’de böyle bir hedef doğrultusunda ilerlenebilmesi, dünyada kapitalizmin yenilmesi mücadelesine önemli katkılarda bulunacaktır.

Büyük Sorunlar

Türkiye ekonomisinde kronikleşmiş iki sorun, döviz yetersizliği ve devlet bütçesinde yaşanan açıklardır. Bu iki sorun da günümüzde iyice arttı ve artmaya devam ediyor. Türkiye ekonomisi, kazandığından çok daha fazla döviz harcamaktadır. “Cari açık” denilen bu olgu, 2022 yılında rekora koşuyor. Ocak-Ağustos 2022 döneminde cari açık 37,9 milyar dolar oldu. Bu açığın finansmanında kullanılan 28,3 milyar doların ise nereden geldiği bilinmiyor. Halbuki, siyasi

İktidar 2022 yılında Türkiye'nin döviz kazancının döviz harcamalarının üstüne çıkacağı, "cari fazla" olacağı beklentisi içindeydi.

Türkiye'nin ihracatı ile ithalatı arasındaki fark artıyor ve rekora koşuyor. Dış ticaret açığımız 2022 yılının Ocak-Ağustos döneminde 73,5 milyar dolar oldu.

Türkiye'nin dış borcu 444,4 milyar dolar. Bunun 186 milyar Dolarlık bölümünün bir yıl içinde çevrilmesi gerekiyor. Ancak borçlanmada dolar üzerinden ödenecek yıllık faiz oranı yüzde 10'un üstüne çıktı.

Türk Lirası, artık eksi 60 milyar dolara inmiş olan Merkez Bankası rezervleri harcanarak 19 liranın altında tutuluyor. Ancak cari açığıdaki artış ile doların dünya paraları içinde artan gücü, Türk lirasının her an büyük bir kırılma yaşayabileceğini ve bir anda döviz fiyatlarında çok büyük artışlar olabileceğini gösteriyor.

Enflasyon oranı ise TÜİK'in güvenilirliğini yitirmiş verilerine göre Eylül 2022 sonu itibarıyla yüzde 83,45 oldu. Buna karşılık, İstanbul Ticaret Odası'nın İstanbul Ücretliler Geçinme Endeksi'ndeki bir yıllık artış oranı yüzde 107,2 olarak gerçekleşti. Enflasyon Araştırma Grubu'na göre ise tüketici fiyatları endeksi artış oranı yüzde 186,27 oldu. Üretici fiyatlarındaki artış da TÜİK verilerine göre, yüzde 151,50'dir. Tüketici fiyatları ile üretici fiyatları endeksleri arasındaki büyük fark, önümüzdeki aylarda tüketici fiyatlarının artmaya devam edeceğinin göstergesidir. Diğer taraftan merkezi yönetim bütçesinde (devlet bütçesinde) büyük sorunlar yaşanmaktadır ve uygulanan politikalar nedeniyle bu sorunlar daha da artacak ve enflasyonu daha da körükleyecektir.

2022 yılı Eylül ayında bütçe açığı 78,6 milyar TL oldu. Ocak-Eylül dönemi açığı ise 45,5 milyar liradır. Orta Vadeli Program'a göre, 2022 yılı bütçe açığının 461 milyar TL, 2023 yılı bütçe açığının 659 milyar TL olması beklenmektedir. Bu açıklar para basılması (emisyon) ve borçlanmayla kapatılacak, enflasyon oranı, TÜİK verilerine göre bile büyük olasılıkla üç haneli rakamlara çıkacaktır.

Döviz artışlarını kontrol altında tutmak için başvuru kur korumalı mevduat uygulaması gerek merkezi yönetim bütçesine gerek Merkez Bankası'na çok büyük bir yük getirmektedir ve daha da getirecektir. Eylül sonuna kadar merkezi yönetim bütçesinden yapılan ödeme 85 milyar liradır. Merkez Bankası'nın daha fazla ödeme yaptığı bilinmektedir. Yıl sonu itibarıyla toplam yükün 300 milyar lirayı aşacağı tahmin edilmektedir. Bu büyük kaynak aktarımından yararlananlar ise kur korumalı mevduata para yatırmış olan yaklaşık 900 bin servet sahibidir.

İktidar, 2023 yılındaki seçimleri kazanabilmek için kamu harcamalarını olağanüstü bir biçimde artıracaktır. Kaynaklar artırılmadan artırılan harcamalar, enflasyonu daha da körükleyecektir.

Bütün bu uygulamalar nedeniyle, 2023 yılındaki seçimlerin ardından Türkiye ekonomisini büyük bir çöküntü beklemektedir.

Bu gelişmeler, Türkiye'deki gelir ve servet dağılımındaki eşitsizliği had safhaya çıkarmaktadır. TÜİK verilerine göre, ücretlilerin milli gelirden aldıkları pay 2020 yılı ikinci çeyreğinde yüzde 36,8 iken, 2022 yılı ikinci çeyreğinde yüzde 25,4'e düştü. Diğer bir deyişle, sermaye ve servet sahiplerinin gelir ve servetlerinde önemli artışlar sağlandı. Genellikle "orta sınıf kayboluyor" biçiminde ifade edilen bu olgu, emekçi sınıf ve tabakalarının hızlı bir mutlak yoksullaşma içinde olduğunu göstermektedir.

Türkiye'de emekçi sınıf ve tabakaların AKP iktidarları döneminde tüketici kredileri ve kredi kartlarının yaygın kullanımı sayesinde sahip oldukları konutlar, arabalar ve diğer dayanıklı tüketim malları, yoksullaşma sürecinde büyük sıkıntı yaratmaktadır. Ayrıca, tüketim kalıplarında önemli değişim yaşanmış, insanların yaşamdan beklentileri artmış, ihtiyaç olan veya ihtiyaç kabul edilen ürünlere erişilememesi önemli sorunlar yaratmaya başlamıştır.

Ülkenin ve emekçi sınıf ve tabakaların sorunlarının artmasında üç temel neden vardır: Birinci neden, siyasal iktidarın bilinçli bir tercihle, sermaye ve servet sahiplerinin gelir ve servetlerinin artırılmasını tercih etmesidir. İkinci neden, liyakatsiz kadroların ekonomi alanında yaptıkları hatalardır. Üçüncü neden, ekonominin sorunlarının çözümü için köklü adımlar yerine, günü kurtaracak ve ancak sorunu orta vadede daha da büyüten politikalar benimsemeleri ve uygulamalarıdır.

Bu sorunların mevcut düzen içinde çözüme kavuşturulabilmesini daha da zorlaştıran bir gelişme, Avrupa Birliği ülkelerinde başlayan ve ABD’de de yakında başlayacak olan ekonomik durgunluk ve bu ülkelerin durgunluğu atlatabilmek için ekonomi alanında attıkları ve atacakları adımlardır. Ayrıca dünyada yeniden yaşanan kutuplaşma ve bunun bir alanı olan Rusya-Ukrayna savaşı da hem bu durgunluk eğilimini artırmakta hem de uluslararası düzeydeki gerginliği soğuk savaş dönemine benzeyen bir düzeye taşımaktadır. Türkiye’de iktidarın uyguladığı dış politikada yıllardır yapılan hatalar ve izlenen istikrarsız çizgi de dünya ölçeğinde yaşanan sorunlar çerçevesinde, Türkiye’deki sıkıntıları daha da artırmaktadır.

Büyük Fırsatlar

Türkiye tarihinde emekçi sınıf ve tabakaların bazı kesimlerinin mutlak yoksullaşma yaşadığı dönemler oldu. Özellikle işçi sınıfının bazı kesimleri örneğin 1983-1991 döneminde satın alma gücünün önemli bir bölümünü yitirdi. Ancak yaşanan bu mutlak yoksullaşma dönemleri geçici oldu, gerek ekonomik koşulların değişmesi gerek verilen ekonomik ve demokratik mücadele sayesinde, kayıplar fazlasıyla telafi edilebildi.

Türkiye kapitalizmi, emperyalist sömürüye rağmen, emekçi sınıf ve tabakaların yaşam standardını yükseltti, mevcut düzen içindeki beklentilerini ve umutlarını artırdı. Böylece, Türkiye’de sosyalizm doğrultusunda büyük fedakarlıklarla önemli mücadelelerin verildiği dönemlerde, emekçi sınıf ve tabakaların mevcut düzen içinde sorunlarını çözüme kavuşturabilmesi mümkün oldu. Bu nedenle de bozkırın kurumadığı koşullarda yapılan çok büyük fedakarlıklar, sınıfsız ve sömürsüz bir dünya doğrultusunda bağımsız ve demokratik bir Türkiye mücadelesinde başarıya ulaşılabildiğini engelledi.

Türkiye tarihinde ilk kez, tüm emekçi sınıf ve tabakalar, mevcut düzenin sınırları içinde çözüme kavuşturulamayacak büyük sorunlarla karşı karşıya gelmeye başladı. Bu süreç, önümüzdeki aylarda daha da güçlenerek devam edecek. Büyük sorunlar aynı zamanda büyük fırsatlar demektir. Türkiye tarihinde ilk kez, emekçi sınıf ve tabakaların çok geniş kesimlerinin, mevcut düzenin sonuçlarına karşı tepki gösterirken yaşaya yaşaya öğrenerek, mevcut düzenin sınırlarını aşan bir mücadeleye girebilme potansiyelinin arttığını gözlemleyeceğiz.

Büyük Görevler

Halkımız son derece gerçekçidir. Atatürk’ün devletçi, halkçı ve planlı ekonomisi temelinde, insanların dostça ilişkiler kurduğu ve israfın engellenerek sade bir yaşam temelinde doğanın korunduğu bağımsız ve demokratik bir Türkiye’ye erişilebilmesi için, böyle bir programı savunan kesimlerin güvenilir ve güçlü olduğunun kitlelerce kabul edilmesi gerekir.

Günümüzün görevi, böylesine büyük ve mevcut düzen içinde çözüme kavuşturulabilmesi mümkün gözükmeyen sorunların yaşandığı koşullarda ortaya çıkan büyük fırsatı değerlendirmektir. Görev, yeni bir siyasal-toplumsal-ekonomik düzeni kurabilme potansiyeline ve gücüne sahip emekçi sınıf ve tabakaların güvenini ve önderliğini kazanabilecek bir programın ve siyasal birlikteliğin yaratılmasıdır. Tarihin sunduğu bu fırsat kaçırılmamalıdır.